Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par informācijas apmaiņu starp dalībvalstu tiesībaizsardzības iestādēm un ar ko atceļ Padomes Pamatlēmumu 2006/960/TI"

(COM(2021) 782 final – 2021/0411 (COD))

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, kas attiecas uz datu automatizētu apmaiņu policijas sadarbībai ("Prīme II") un ar ko groza Padomes Lēmumus 2008/615/TI un 2008/616/TI un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2018/1726, (ES) 2019/817 un (ES) 2019/818"

(COM(2021) 784 final – 2021/0410 (COD))

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko risina instrumentalizācijas situācijas migrācijas un patvēruma jomā"

(COM(2021) 890 final – 2021/0427 (COD))

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) 2016/399 par Savienības Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām"

(COM(2021) 891 final – 2021/0428 (COD))

(2022/C 323/12)

Ziņotājs: ***Krzysztof BALON***

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 2.5.2022.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	3.5.2022.
Pieņemts plenārsesijā	18.5.2022.
Plenārsesija Nr.	569
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	210/3/4

1. **Secinājumi un ieteikumi**

1.1. Krievijas militārā agresija pret Ukrainu, ES ārējo robežu tiešā tuvumā, ir neparedzams pavērsiens. Ņemot vērā tā visaptverošo un droši vien ilglaicīgo ietekmi visos līmeņos, kā rezultātā ir izveidojies arī vēl nepieredzēts bēgļu skaits – lielākais kopš Otrā pasaules kara –, ir radīti vislielākie jebkad pieredzētie draudi Šengenas zonas darbībai un visai Eiropas Savienības drošībai.

1.2. EESK ļoti atzinīgi vērtē Padomes Direktīvas 2001/55/EK [1] ("Pagaidu aizsardzības direktīva") pirmo aktivizēšanu saistībā ar Krievijas agresiju pret Ukrainu [2]. Turklāt EESK vēlas mudināt Komisiju apsvērt iespēju paplašināt direktīvas piemērošanu un aktivizēšanu attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem turpmākās smagās un neatliekamās krīzes situācijās. Direktīvas pašreizējo aktivizēšanu varētu izmantot, lai izstrādātu solidaritātes mehānismus starp dalībvalstīm.

---

[1] Padomes Direktīva 2001/55/EK (2001. gada 20. jūlijs) par obligātajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, lai līdzsvarotu dalībvalstu pūliņus, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas (OV L 212, 7.8.2001., 12. lpp.).

[2] Padomes Īstenošanas lēmums (ES) 2022/382 (2022. gada 4. marts), ar ko Direktīvas 2001/55/EK 5. panta nozīmē konstatē no Ukrainas pārvietoto personu masveida pieplūduma esamību un nosaka pagaidu aizsardzības ieviešanu (OV L 71, 4.3.2022., 1. lpp.).

1.3. Šajā saistībā EESK stingri atbalsta nepieciešamību pēc efektīviem, īstiem, humāniem – un humanitāriem – kopīgiem Eiropas noteikumiem par migrācijas, patvēruma un drošības sadarbību atvērtā, taču vienlaikus arī drošā Šengenas zonā, pilnībā ievērojot Pamattiesību hartu. Komiteja īpaši atbalsta labāku apstākļu nodrošināšanu visiem bēgļiem.

1.4. Kara sekas rada draudus arī Eiropas sociālās tirgus ekonomikas modelim, kā arī ES pilsoņu un citu iedzīvotāju brīvībai un tiesībām. EESK mudina saglabāt un novērtēt Šengenas zonu tādu, kāda tā patlaban ir veidota, lai garantētu ne tikai cilvēku brīvu pārvietošanos, bet arī vienotā tirgus darbību.

1.5. Covid-19 krīzes laikā daudzas dalībvalstis ieviesa robežkontroli un citus pārvietošanās brīvības ierobežojumus bez jebkādiem centieniem koordinēt un pienācīgi pamatot šādus ierobežojumus Eiropas līmenī, lai gan atvērtu robežu saglabāšana, kā norādīts vienā no iepriekšējiem atzinumiem, ir būtiski svarīga pilnvērtīgai vienotā tirgus darbībai, noturības atgūšanai un uzlabošanai, kā arī Eiropas solidaritātes un identitātes veicināšanai. Tas arī apliecina, ka krīzes situācijās ir vajadzīgs "reāllaika" lēmumu pieņemšanas mehānisms starpiestāžu līmenī. Jebkurā gadījumā EESK pilnībā atbalsta Komisijas nostāju, ka iekšējām robežām jāpaliek atvērtām pat krīzes situācijās. Visi krīzes situāciju izraisītie ceļošanas ierobežojumi starp Šengenas valstīm būtu nosakāmi tikai uz laiku, un tie nedrīkstētu būt stingrāki par varbūtējiem iekšējiem dalībvalstu ceļošanas ierobežojumiem.

1.6. EESK pilnībā piekrīt Komisijas nostājai, ka policijas pārbaudes un sadarbība, tostarp informācijas apmaiņas un komunikācijas nolūkā, var dot tādus pašus rezultātus kā iekšējo robežu pagaidu kontrole un mazāk traucēt personu brīvu pārvietošanos un preču un pakalpojumu brīvu apriti. Šajā saistībā Komiteja atzinīgi vērtē to, ka ir izveidota neformāla ekspertu grupa, kuras sastāvā ir eksperti no katras dalībvalsts, lai konsultētu un atbalstītu Komisiju direktīvas par informācijas apmaiņu starp dalībvalstu tiesībaizsardzības iestādēm uzraudzībā un piemērošanā; EESK ierosina šīs neformālās ekspertu grupas darbā iesaistīt attiecīgās pilsonisko sabiedrību pārstāvošās organizācijas, kā arī pašu Komiteju.

1.7. Šajā saistībā EESK arī uzsver, ka noteikti ir jāsaglabā tiesu iestāžu neatkarība, it īpaši gadījumos, kad tiesu iestādes fiziski atrodas vienotā kontaktpunkta atrašanās vietā. Turklāt pilsoniskās sabiedrības organizācijām (it īpaši uzraugošajām un tām, kas darbojas neaizsargātu grupu, tostarp migrantu, aizsardzības jomā) būtu jānodrošina īpaša aizsardzība attiecībā uz informācijas sniegšanu ar vienoto kontaktpunktu starpniecību.

1.8. EESK apzinās vērienīgos datu vākšanas pasākumus, kas dalībvalstīm jāizstrādā sistēmas "Prīme II" ietvaros. Salīdzinājumā ar "Prīmi I" "Prīme II" ir plašs solis uz priekšu, jo liek dalībvalstīm izveidot tehniskas iekārtas seju profilēšanai. Šajā saistībā Komiteja pauž bažas par digitālo datu apmaiņas ietekmēšanas risku, it sevišķi ņemot vērā aktuālo nepārredzamo kara situāciju Eiropā.

1.9. EESK aicina ieviest pamatīgākus un biežākus kontroles mehānismus, lai nodrošinātu augstus ētikas standartus, Eiropolam vācot un uzglabājot datus, it īpaši attiecībā uz trešām valstīm, kā arī noteikt skaidrus termiņus šo datu glabāšanai. EESK iesaka ieviest regulāru Eiropola darbības uzraudzību, ko veiktu pilsoniskās sabiedrības organizācijas un citi attiecīgie dalībnieki, kurus šī darbība var skart.

1.10. EESK pilnībā atzīst to cilvēku pamattiesības, kuri ierodas uz Eiropas un Šengenas zonas robežām, kā arī viņu principiālās tiesības lūgt atļauju ieceļot un tiesības lūgt patvērumu. Komiteja vēlreiz vēlas atgādināt par *neizraidīšanas* tiesību ievērošanu.

1.11. EESK aicina dalībvalstis uzņemties kopēju atbildību, kā tas paredzēts jaunā Migrācijas un patvēruma pakta elastīgajā solidaritātes mehānismā. Katrai dalībvalstij vajadzētu proaktīvi solidarizēties ar citām dalībvalstīm, it sevišķi krīzes situācijās.

1.12. EESK īpaši ņem vērā attiecīgo pilsoniskās sabiedrības organizāciju būtiski svarīgo pozitīvo lomu, jo tās sniedz humāno palīdzību trešo valstu instrumentalizētiem migrantiem un turklāt atbalsta migrantu un patvēruma meklētāju tiesības, kā arī sniedz informāciju par tām. Vienmēr būtu jāgarantē organizāciju piekļuve migrantiem un patvēruma meklētājiem skartajās pierobežas teritorijās. Šādām organizācijām vajadzētu būt tiesīgām saņemt efektīvu un vienkāršotu finansiālo atbalstu no Eiropas līdzekļiem, piemēram, Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda ārkārtas palīdzību.

1.13. EESK ierosina ieviest plaša mēroga izglītošanas un informēšanas programmas, lai veicinātu sabiedrības izpratni par migrāciju kā uzņemošajai sabiedrībai kopumā labvēlīgu parādību, to koordinējot centralizēti un īstenojot katrai dalībvalstij.

2. **Vispārīgas piezīmes**

2.1. Šis atzinums tiek izstrādāts laikā, kad Šengenas zonas darbībai un Eiropas Savienības drošībai pastāv vēsturiski lielākais apdraudējums, ko rada Krievijas militārā agresija pret Ukrainu, ES ārējo robežu tiešā tuvumā. Šī kara situācija, kas izraisījusi arī nepieredzēti lielu migrantu un bēgļu pieplūdumu – visvairāk kopš Otrā pasaules kara – vēlreiz uzsver ārējo robežu drošības un Šengenas zonas stabilitātes ārkārtīgo nozīmīgumu kā priekšnosacījumu iekšējai drošībai un turklāt vajadzību pēc efektīviem, patiesiem, humāniem – un humanitāriem – kopējiem Eiropas noteikumiem migrācijas un patvēruma jomā.

2.2. Šengenas zonas 26 valstīs dzīvo vairāk nekā 420 miljoni cilvēku. Iekšējo robežu kontroles atcelšana starp Šengenas zonas dalībvalstīm ir neatņemama Eiropas dzīvesveida daļa – gandrīz 1,7 miljoni cilvēku dzīvo vienā Šengenas dalībvalstī, bet strādā citā. Cilvēki ir veidojuši savu dzīvi, izmantojot brīvības, ko piedāvā Šengenas zona, – 3,5 miljoni cilvēku ik dienu šķērso robežas starp Šengenas zonas dalībvalstīm.

2.3. Komiteja 2021. gada 20. oktobrī pieņēma atzinumu par Komisijas stratēģiju pilnībā funkcionējošai un noturīgai Šengenas zonai ([3]). Šo stratēģiju Komiteja novērtēja atzinīgi un pauda viedokli, ka Komisijai būtu jāieņem stingrāka nostāja un jāatbalsta ceļošana Eiropā bez robežām. EESK uzsvēra, ka dalībvalstu drošības problēmas labāk var risināt, pastiprinot sadarbību un koordināciju starp tiesībaizsardzības iestādēm, nevis atjaunojot kontroli uz iekšējām robežām.

2.4. Vienlaikus Komiteja vēlas atkārtoti paust bažas par to, ka tādām dalībvalstīm kā Rumānija, Bulgārija un Horvātija Šengenas *acquis* joprojām netiek piemērots pilnībā. Komiteja kopā ar Komisiju aicina Padomi ātri un izlēmīgi rīkoties šajā saistībā. Turklāt Komiteja vēlas mudināt Komisiju pabeigt Šengenas *acquis* piemērošanas novērtēšanu arī Kiprā. Komiteja arī atgādināja, ka, īstenojot ES politiku robežu pārvaldības, sadarbspējas, migrācijas un patvēruma pārvaldības jomā, kā arī policijas un tiesu iestāžu sadarbībā krimināllietās, Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm vienmēr ir saistoša Pamattiesību harta.

2.5. Saistībā ar stratēģijas īstenošanu Eiropas Komisija 2021. gada decembrī ierosināja atjauninātus noteikumus, lai stiprinātu Šengenas zonas pārvaldību ([4]). Mērķtiecīgās izmaiņas nodrošinās labāku ES koordināciju un labāk sagatavos dalībvalstis, lai tās varētu risināt jaunas problēmas gan uz ES kopējām ārējām robežām, gan iekšējo robežu pārvaldībā Šengenas zonā. Atjauninājuma mērķis ir nodrošināt, lai iekšējās robežkontroles atjaunošana joprojām saglabātos kā galējais līdzeklis. Ar jaunajiem noteikumiem, pamatojoties uz Covid-19 pandēmijas laikā gūto pieredzi, tiek ieviesti arī kopēji instrumenti efektīvākai ārējās robežas pārvaldībai sabiedrības veselības krīzes gadījumā. Arī migrantu instrumentalizācijas jautājums ir risināts, uzlabojot Šengenas noteikumus, kā arī izstrādājot paralēlu priekšlikumu par pasākumiem, ko dalībvalstis šādā situācijā var veikt patvēruma un atgriešanas jomā ([5]).

2.6. Atjauninātie noteikumi tika publicēti kā pieci priekšlikumi par drošības savienību un Šengenas nolīgumu. Ņemot vērā to, ka viens no priekšlikumiem ir neleģislatīvs, šajā atzinumā galvenā uzmanība pievērsta četriem priekšlikumiem, proti, Direktīvai par informācijas apmaiņu starp dalībvalstu tiesībaizsardzības iestādēm ([6]), Regulai par datu automatizētu apmaiņu policijas sadarbībai ([7]), Regulai, ar ko risina instrumentalizācijas situācijas migrācijas un patvēruma jomā ([8]), un Regulai, ar ko groza Savienības Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām ([9]).

([3]) COM(2021) 277 final.
([4]) COM(2021) 891 final.
([5]) COM(2021) 890 final.
([6]) COM(2021) 782 final.
([7]) COM(2021) 784 final.
([8]) COM(2021) 890 final.
([9]) COM(2021) 891 final.

2.7. Tomēr EESK ir stingri pārliecināta, ka papildinošie, konkrētie un pagaidu pasākumi un grozījumi, kas ieviesti visās Šengenas tiesību aktu kopuma daļās un vērsti uz robežu efektīvu pārvaldību, būs atbilstoši Eiropas Savienības Pamattiesību hartā noteiktajām tiesībām un principiem, it īpaši pārvietošanās un uzturēšanās brīvībai (45. pants), kā arī patvēruma tiesībām (18. pants) un *neizraidīšanas* principam (19. pants), kā skaidri uzsvērts priekšlikumos.

2.8. Kā norādīts citur ([10]), ierosinātajos dokumentos ietvertais migrācijas un drošības skatījums ir jāpārveido piesardzīgi. Migrācijas kā apdraudējuma raksturošana un tāds diskurss, kurā migranti tiek atspoguļoti kā apdraudējums, dehumanizē cilvēkus un ir izdevīgs tikai tiem, kuri vēlas izmantot migrantus ģeostratēģisku vai nacionālpolitisku apsvērumu dēļ. Migrācija ir jāuztver pozitīvi. Imigranti ir kļuvuši neaizstājami un ir arvien svarīgāki mūsu sabiedrībai un ekonomikai.

3. **Īpašas piezīmes par drošības savienības tiesību aktu kopumu**

3.1. *Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par informācijas apmaiņu starp dalībvalstu tiesībaizsardzības iestādēm (COM(2021) 782 final)*

3.1.1. Šā priekšlikuma vispārējais mērķis ir pieņemt tiesību aktus par organizatoriskajiem un procesuālajiem aspektiem informācijas apmaiņā starp tiesībaizsardzības iestādēm Eiropas Savienībā, lai veicinātu rezultatīvu un efektīvu šādas informācijas apmaiņu, tādējādi aizsargājot pilnībā funkcionējošu un noturīgu Šengenas zonu.

3.1.2. EESK pilnībā piekrīt Komisijas nostājai, ka policijas pārbaudes un sadarbība, tostarp informācijas apmaiņa un komunikācija, var dot tādus pašus rezultātus kā iekšējo robežu pagaidu kontrole, toties mazāk traucēt personu brīvu pārvietošanos un preču un pakalpojumu brīvu apriti. Vienlaikus EESK atbalsta Komisijas viedokli, ka šādiem pasākumiem ir pilnībā jāatbilst pamattiesībām, tostarp datu aizsardzības prasībām saskaņā ar spēkā esošajiem ES tiesību aktiem. Kā minēts iepriekš ([11]), būtu jāuzlabo līdzsvars starp personu pamattiesībām, kas noteiktas Līgumā par Eiropas Savienības darbību, un nepieciešamību nodrošināt labāku to tiesību aktu piemērošanu, kas saistīti ar noziedzības apkarošanu un kriminālvajāšanu ar mērķi Savienības līmenī garantēt drošību un tiesiskumu. ES aģentūrām un ārējiem dalībniekiem būtu jāveic rūpīga uzraudzība un jāziņo par ikvienu līdzsvara trūkumu vai pamattiesību pārkāpumu.

3.1.3. Tāpēc Komiteja atzinīgi vērtē to, ka tiek izveidota neformāla ekspertu grupa, ietverot ekspertus no katras dalībvalsts, lai konsultētu un atbalstītu Komisiju direktīvas uzraudzībā un piemērošanā, tostarp Komisijas vadlīniju dokumentu sagatavošanā. Šajā saistībā EESK ierosina neformālās ekspertu grupas darbā iesaistīt attiecīgās pilsonisko sabiedrību pārstāvošās organizācijas, kā arī pašu EESK.

3.1.4. EESK vēlas atkārtoti rosināt datu apmaiņas uzraudzībā apsvērt un iekļaut sniedzamo bāzes informāciju – [smaga] noziedzīga nodarījuma definīcijas ([12]) –, kā arī gādāt, ka visas puses – gan pieprasītājs, gan atbildes sniedzējs – ievēro vienotas definīcijas un vienotas atsauces vērtības.

3.1.5. Ņemot vērā vienoto kontaktpunktu iespējas, tostarp to rīcībā esošās tiesu iestādes, kuru kompetencē ir jebkurā laikā piešķirt nepieciešamās atļaujas, EESK uzsver absolūto vajadzību un pienākumu saglabāt tiesu iestāžu neatkarību. Praksē tas var būt īpaši svarīgi gadījumos, kad tiesu iestādes vai to pārstāvji fiziski atrodas vienotajā kontaktpunktā.

3.1.6. Pilsoniskās sabiedrības organizācijām, it īpaši uzraugošajām, un organizācijām, kas darbojas neaizsargātu grupu, tostarp migrantu, aizsardzībā, būtu jāpiešķir īpaša aizsardzība attiecībā uz informācijas sniegšanu ar vienoto kontaktpunktu starpniecību, jo pastāv liela iespēja nodarīt nepamatotu kaitējumu šādu juridisku personu būtiski svarīgajām interesēm.

([10]) SOC/707 (OV C 290, 29.7.2022., 90. lpp.).
([11]) OV C 367, 10.10.2018., 84. lpp.
([12]) OV C 367, 10.10.2018., 84. lpp., 4.3. punkts.

3.2. *Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par datu automatizētu apmaiņu policijas sadarbībai ("Prīme II") (COM(2021) 784 final)*

3.2.1. Pamatojoties uz pašreizējo Prīmes sistēmu (Padomes Lēmums 2008/615/TI ([13]) un 2008/616/TI ([14]), tostarp Prīmes līgums), Prīmes II priekšlikuma mērķis ir "stiprināt un modernizēt sistēmu un nodrošināt sadarbspēju ar citām ES informācijas sistēmām". Ar šo iniciatīvu būtu jārada jauna arhitektūra, kas "dalībvalstīm ļauj vieglāk un ātrāk apmainīties ar datiem un nodrošina pamattiesību aizsardzības augstu līmeni".

3.2.2. EESK apzinās vērienīgos datu vākšanas pasākumus, kas dalībvalstīm jāizstrādā. Balstoties uz Prīmes I īstenošanā gūto pieredzi, ir redzams, cik intensīvā laikā dalībvalstīm ir jāizveido vajadzīgie datu vākšanas rīki. Prīme II ir ievērojams solis uz priekšu, jo liek dalībvalstīm izveidot sejas profilēšanas tehniskās iekārtas, kas dalībvalstīs patlaban ieviestas tikai daļēji. Lai visās dalībvalstīs nodrošinātu datu vākšanu salīdzināmā līmenī, var paiet daudz laika un rasties grūtības saistībā ar sadarbspējas nodrošināšanu, uz ko ir norādīts jau iepriekš ([15]). Turklāt, ņemot vērā pašreiz aktuālo, haotisko un nepārredzamo kara situāciju Eiropā, Komiteju īpaši satrauc iespējamā ietekme uz digitālo datu apmaiņu.

3.2.3. Kā minēts iepriekš ([16]), personas datu aizsardzība saskaņā ar atbilstošo tiesisko regulējumu vienmēr ir jārespektē, it īpaši, kad runa ir par ļoti sensitīviem personas datiem, kā tas paredzēts Prīmes lēmumos. ES un EESK ir izteikušās par vispārējām nostādnēm attiecībā uz pietiekami sensitīvu datu apstrādi Eiropā ([17]).

3.2.4. EESK uzsver, ka pret obligāto sejas profilēšanas datu banku izveidi ES mērogā un šādu datu apmaiņu, pat ierakstu numuru veidā un šifrētā formātā, ir jāizturas ārkārtīgi uzmanīgi. Eiropas Parlaments rezolūcijā 2020/2016(INI) ([18]) ieteica atkāpties un būt piesardzīgiem attiecībā uz sejas profilēšanas rīkiem, īpaši tāpēc, ka, reģistrējot un kopīgojot privātpersonu sejas attēlus, apdraudētas personas kļūst atpazīstamas. Tāpēc EESK ar lielu satraukumu uztver priekšlikumu par sejas attēlu valsts datu banku izveidi, kā arī par to apmaiņu starp iesaistītajām dalībvalstīm ES mērogā. Komiteja aicina veikt augsta līmeņa pārbaudi attiecībā uz proporcionalitāti un konfidencialitāti personas datu aizsardzības jomā. Lai gan EESK pilnībā atzīst šā priekšlikuma vispārējo nolūku, kas izriet no Līgumā noteiktā mērķa veicināt iekšējo drošību Eiropas Savienībā, sejas profilēšanas piemērošanu varētu uzskatīt par neobligātu.

3.2.5. EESK pauž bažas arī par priekšlikumu veikt policijas ierakstu apmaiņu starp visām dalībvalstīm, pat ja tie ir daļēji anonimizēti attiecībā uz ierakstu numuriem un tiek pārsūtīti šifrēti. Acīmredzot tiesībaizsardzības iestādēm dažādās dalībvalstīs ir atšķirīgi standarti aizdomās turēto un noziedznieku definēšanai un reģistrēšanai. Tādējādi datu apmaiņa pēc pieprasījuma var būt atkarīga no attiecīgo policijas ierēdņu vērtējuma. Tas var radīt situācijas, kad aizdomās turētie vienā dalībvalstī, piemēram, saistībā ar darbībām bēgļu tiesību jomā, nonāk citas dalībvalsts sodu reģistrā. Šajā gadījumā piekļuves un glabāšanas tiesībām jābūt skaidri konfidenciālām un ierobežotām, lai nesamērīgi neapdraudētu pamattiesības. Turklāt

([13]) Padomes Lēmums 2008/615/TI (2008. gada 23. jūnijs) par pārrobežu sadarbības pastiprināšanu, jo īpaši apkarojot terorismu un pārrobežu noziedzību (OV L 210, 6.8.2008., 1. lpp.).

([14]) Padomes Lēmums 2008/616/TI (2008. gada 23. jūnijs) par to, kā īstenot Lēmumu 2008/615/TI par pārrobežu sadarbības pastiprināšanu, jo īpaši – apkarojot terorismu un pārrobežu noziedzību (OV L 210, 6.8.2008., 12. lpp.).

([15]) OV C 105, 4.3.2022., 108. lpp.

([16]) OV C 105, 4.3.2022., 108. lpp.

([17]) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas Datu stratēģija" (COM(2020) 66 final), pieņemts, 2020. gada 18. septembrī; un EESK atzinums (OV C 429, 11.12.2020., 290. lpp.).

([18]) Eiropas Parlamenta 2021. gada 6. oktobra rezolūcija par mākslīgo intelektu krimināltiesībās un policijas un tiesu iestāžu īstenoto mākslīgā intelekta izmantošanu krimināllietās (2020/2016(INI)) (OV C 132, 24.3.2022., 17. lpp.).

būtu jānosaka stingri un kopīgi kritēriji [smagu] noziegumu un aizdomās turēto noziedznieku definēšanai. Šajā saistībā ir jāievēro un jāīsteno jau pieņemtie noteikumi ([19]).

3.2.6. EESK atbalsta pamatīgāku un biežāku kontroles mehānismu ieviešanu, lai Eiropola datu vākšana, it īpaši saistībā ar trešām valstīm, un glabāšana notiktu ētiski, kā arī skaidru laika ierobežojumu noteikšanu šādu datu glabāšanai. Kā minēts iepriekš, Eiropola centrālā loma Eiropas sistēmā, galvenokārt pārrobežu noziedzības novēršanā un noziedzības apkarošanā, tostarp attiecībā uz datu apmaiņu, ir vērtējama atzinīgi; tomēr šī loma ir neatkarīgi jāpārskata un jāizvērtē, tostarp pilsoniskajai sabiedrībai, sociālajiem partneriem un attiecīgajām ieinteresētajām personām, it īpaši tām grupām un personām, kuru dzīvi var nepamatoti vai neattaisnoti ietekmēt tiesībaizsardzības pasākumi ([20]). Eiropolam vairākkārt ir pārmesta aizdomās turēto un noziedznieku datu izmantošana kopā ar citu privātpersonu datiem ([21]). Īpaši ir jārūpējas, lai netiktu pieļauta neatbilstoša pārklāšanās ar migrācijas un patvēruma jautājumiem. EESK iesaka nodrošināt regulāru Eiropola darbības uzraudzību, ko veiktu pilsoniskās sabiedrības organizācijas un citi attiecīgie dalībnieki, kurus šī darbība var skart, un turklāt ierosina ieviest pārredzamības mehānismus.

4. **Īpašas piezīmes par Šengenas tiesību aktu kopumu**

4.1. *Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) 2016/399 par Savienības Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (COM(2021) 891 final)*

4.1.1. Šengenas zona aptver telpu, kurā Eiropas Savienības pilsoņi un trešo valstu pilsoņi, kas likumīgi dzīvo šajā teritorijā, var ceļot bez iekšējas robežkontroles un kurā var notikt brīva preču un pakalpojumu aprite. Šengena ir būtisks brīvības, drošības un tiesiskuma telpas elements, kā arī vienotā tirgus darbībai svarīgs elements. Tās izveide ir sniegusi Eiropas sabiedrībai ievērojamas sociālas un ekonomiskas priekšrocības.

4.1.2. Lai gan plaša mēroga ārkārtas situācijas sabiedrības veselības jomā, piemēram, pandēmijas, var uzskatīt par nopietnu apdraudējumu sabiedriskajai kārtībai, tās nav uzskatāmas par iemeslu robežkontroles atjaunošanai Šengenas zonā. Šāda rīcība nešķiet konstruktīvs pasākums. Tas pats būtu jāattiecina uz policijas vai citu publisko struktūru pilnvaru īstenošanu iekšējās pierobežas teritorijās, kura *de facto* ir līdzvērtīga robežkontrolei. Nekādi ceļošanas ierobežojumi starp Šengenas valstīm, kurus izraisījusi plaša mēroga ārkārtas situācija sabiedrības veselības jomā, nedrīkstētu būt stingrāki par varbūtējiem iekšējiem dalībvalstu ceļošanas ierobežojumiem. Pretējā gadījumā cietīs pati ideja par zonu bez kontroles pie iekšējām robežām, kura ir daļa no Eiropas "DNS" ([22]). Turklāt šādi noteikumi var vājināt ieguldījumu kopējās Eiropas veselības politikas īstenošanā, it īpaši epidēmiju kontroles jomā.

4.1.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas mēģinājumu ieviest jaunas procesuālās garantijas gadījumā, ja tiktu vienpusēji atjaunota kontrole uz iekšējām robežām. Priekšlikuma mērķis ir precizēt un paplašināt to elementu sarakstu, kas dalībvalstīm ir jānovērtē, pieņemot lēmumu par robežkontroles pagaidu atjaunošanu vai tās turpināšanu. Komisijai būs jāsniedz atzinums par šādu lēmumu proporcionalitāti un nepieciešamību un jāuzsāk apspriešanās process ar dalībvalstīm. EESK aicina precizēt ieviestās procesuālās garantijas, pirmkārt, nosakot skaidru termiņu iespējamiem pagarinājumiem.

4.1.4. Šajā saistībā EESK uzskata, ka ievērojamu apdraudējumu Šengenas zonas pamatiem rada arī nošķirums starp "būtisku" un "nebūtisku" ceļošanu Šengenas zonā.

([19]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/680 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi, ko veic kompetentās iestādes, lai novērstu, izmeklētu, atklātu noziedzīgus nodarījumus vai sauktu pie atbildības par tiem vai izpildītu krimināl sodus, un par šādu datu brīvu apriti, ar ko atceļ Padomes Pamatlēmumu 2008/977/TI (OV L 119, 4.5.2016., 89. lpp.) ("Tiesībaizsardzības direktīva"); un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/1148 (2016. gada 6. jūlijs) par pasākumiem nolūkā panākt vienādi augsta līmeņa tīklu un informācijas sistēmu drošību visā Savienībā (OV L 194, 19.7.2016., 1. lpp.) ("TID direktīva").

([20]) OV C 341, 24.8.2021., 66. lpp.

([21]) *A data "black hole": Europol ordered to delete vast store of personal data, Fotiadis, Apostolis et al., The Guardian*, 2022. gada 10. janvāris, https://www.theguardian.com/world/2022/jan/10/a-data-black-hole-europol-ordered-to-delete-vast-store-of-personal-data.

([22]) Paziņojums "Stratēģija pilnībā funkcionējošai un noturīgai Šengenas zonai" (COM(2021) 277 final).

4.1.5. EESK pilnībā atbalsta Komisijas nostāju un piekrīt, ka robežšķērsošanas vietu vai to darba laika ierobežošanā pilnībā jāņem vērā to trešo valstu valstspiederīgo tiesības, kuri vēlas saņemt starptautisko aizsardzību. Jānodrošina efektīva piekļuve robežpunktiem, kā arī efektīva patvēruma tiesību aizsardzība.

4.1.6. Tas ir saistīts ar EESK rūpēm par to, lai pret personām, kas aizturētas uz iekšējām robežām, tiktu ievērota cieņa, lai tās saņemtu informāciju par savām tiesībām un lai netiktu legalizēti dažādi iekšējās izstumšanas veidi. Šāda pieeja rada augstu risku, ka var sākties nekontrolējama rasu profilēšana. Par vissvarīgāko prioritāti būtu jānosaka personu brīvas pārvietošanās nodrošināšana Šengenas zonā. Kontroli drīkst veikt tikai atbilstoši apmācīti un pilnvaroti darbinieki. Viņu rīcība būtu neatkarīgi jāuzrauga izlases veidā.

4.1.7. EESK uzsver, ka būtu jāpārbauda, cik samērīgas ir bijušas ar uzraudzības un pārraudzības tehnoloģijām veiktās pārbaudes gan iekšējo, gan ārējo robežu apgabalos. Pilsoņu tiesību organizācijas varētu atbalstīt pārskatīšanas un uzraudzības pasākumus.

4.1.8. Komiteja izprot Komisijas mērķi attiecībā uz 13. pantu izveidot kopēju procedūru, lai dalībvalstis varētu kontrolēt un uzraudzīt savas ES ārējās robežas un Šengenas zonas robežas. Taču nekas nav minēts ne par piekļuvi likumīgai procedūrai, lai meklētu patvērumu, ne par alternatīviem migrantu piekļuves veidiem, ne arī par jebkādām saistītām juridiskajām konsultācijām. EESK mudina vienmēr ievērot to cilvēku pamattiesības, kuri ierodas uz Eiropas un Šengenas zonas robežām, kā arī viņu principiālās tiesības lūgt atļauju ieceļot un tiesības lūgt patvērumu. Īpaši piesardzīgi ir jāuzņem un potenciāli jāpārsūta neaizsargātas personas, cilvēki, kam nepieciešama medicīniska aprūpe, un nepilngadīgie. Kā minēts iepriekš, EESK pauž lielas bažas par pārkāpumiem, kas konstatēti uz ārējām robežām ([23]), un vienlaikus atzinīgi vērtē Komisijas pastiprinātās uzraudzības darbības ([24]).

4.1.9. EESK atkārtoti mudina Komisiju aktīvi izmantot savas Līgumos paredzētās izpildes pilnvaras situācijās, kad netiek veikti turpmāki pasākumi saistībā ar trūkumiem, kas konstatēti Šengenas izvērtējumos ([25]). Prioritāri vērība būtu jāpievērš sistēmiskai praksei, kas pārkāpj pamattiesību normas. Tas ir īpaši svarīgi attiecībā uz neaizsargātiem migrantiem. Proti, Komisijai nevajadzētu paļauties tikai uz Šengenas izvērtēšanas mehānisma konstatējumiem, bet arī pašai aktīvi uzraudzīt situāciju pamattiesību jomā, atsaucoties uz starptautiskajām tiesībām un ar pilsonisko tiesību organizāciju atbalstu. Turklāt, lai uzraudzītu pamattiesību ievērošanu, pie ārējām robežām būtu aktīvi jādarbojas Eiropas Savienības Patvēruma aģentūras (*EUAA*) un Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras (*FRA*) darbiniekiem.

4.2. *Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko risina instrumentalizācijas situācijas migrācijas un patvēruma jomā (COM(2021) 890 final)* ([26])

4.2.1. Ņemot vērā krīzes uz dažām ES ārējās robežas daļām 2021. gadā un iepriekš, šā priekšlikuma mērķis ir izstrādāt īpašu ārkārtas procedūru migrācijas un patvēruma pārvaldībai, vajadzības gadījumā paredzot atbalsta un solidaritātes pasākumus, lai pienācīgi, humāni un cieņpilni pārvaldītu trešās valsts instrumentalizēto personu ierašanos, pilnībā ievērojot pamattiesības. EESK atzīst īpašos apstākļus, kādēļ Eiropas Komisijai bija jārīkojas efektīvi, tomēr atkārtoti pauž bažas par straujo pasākumu ieviešanu un normalizēšanu attiecībā uz neaizsargātiem migrantiem bez pietiekama laika un telpas viņu tiesību nodrošināšanai ([27]).

4.2.2. Turklāt pārskatītajos Šengenas noteikumos ir atzīts, ka visu dalībvalstu un visas Eiropas Savienības vārdā dalībvalstīm ir svarīga loma uz ārējām robežām situācijās, kad migranti tiek izmantoti politiskos nolūkos. EESK atzīst šo lomu, taču uzsver, ka dalībvalstis vien nevar nodrošināt ES vai Šengenas robežu aizsardzību pie ārējām robežām. Komiteja aicina dalībvalstis aktīvi atbalstīt ierosināto solidaritātes mehānismu, bet galvenokārt uzņemties kopēju atbildību, kā paredzēts jaunā Migrācijas un patvēruma pakta elastīgajā solidaritātes mehānismā.

([23]) OV C 105, 4.3.2022., 108. lpp.
([24]) OV C 105, 4.3.2022., 108. lpp.
([25]) OV C 105, 4.3.2022., 108. lpp.
([26]) Sīkāku diferenciāciju sk. EESK atzinumā REX/554.
([27]) OV C 123, 9.4.2021., 15. lpp.

4.2.3. Lai gan Komiteja atzīst vajadzību sniegt konkrētus norādījumus par īpašām situācijām, jāuzsver, ka ierosinātā "instrumentalizācijas" definīcija joprojām ir diezgan neskaidra. Komiteja aicina šo pieeju rūpīgi izvērtēt, lai nepieļautu, ka šis jēdziens tiek ļaunprātīgi izmantots, to piemērojot pārāk plaši. Turklāt EESK atgādina, ka konkrētajos līgumos par patvērumu un krīzes situācijām ir paredzētas pamatvadlīnijas un pasākumi. EESK stingri uzsver, ka jebkurā gadījumā ir jāievēro personu pamattiesības un it sevišķi *neizraidīšanas* princips.

4.2.4. EESK uzsver, ka *ad hoc* veidā veiktu patvēruma procedūras kvazieksternalizāciju līdz ES ārējai robežai var būt grūti pietiekami rūpīgi uzraudzīt un īstenot, izmantojot uz pamattiesībām vērstu pieeju, īpaši attiecībā uz dalībvalstu spējām veikt pirmsieceļošanas pārbaudes, kas jau ir tikušas kritizētas ([28]). Jānodrošina, lai attiecīgajai dalībvalstij būtu vajadzīgās spējas un iekārtas, lai pienācīgi pārvaldītu ārkārtas situāciju. Tāpēc citu dalībvalstu atbalsts, ko sniedz solidaritātes mehānisms no centrālajām ES aģentūrām, galvenokārt Eiropas Savienības Patvēruma aģentūras, kā arī no NVO un attiecīgajām starptautiskajām organizācijām, piemēram, *UNHCR*, būtu jāpiedāvā un jāpieņem proaktīvi, nevis tikai pēc skartās dalībvalsts pieprasījuma.

4.2.5. EESK īpaši ņem vērā to pilsoniskās sabiedrības organizāciju būtiski svarīgo pozitīvo lomu, kuras sniedz humāno palīdzību trešo valstu instrumentalizētiem migrantiem, tostarp pārtiku, ūdeni, apģērbu, pienācīgu medicīnisko aprūpi un pagaidu patvērumu, un turklāt atbalsta migrantu un patvēruma meklētāju tiesības, kā arī sniedz informāciju par tām. Skartajās pierobežas teritorijās vienmēr būtu jāgarantē šo organizāciju piekļuve migrantiem un patvēruma meklētājiem. Šādām organizācijām vajadzētu būt tiesīgām saņemt efektīvu un vienkāršotu finansiālo atbalstu no Eiropas līdzekļiem, piemēram, Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda ārkārtas palīdzību.

4.2.6. Šajā saistībā ārkārtīgi svarīgi ir nevis mīkstināt *neizraidīšanas* principu, bet nodrošināt cilvēku tiesības un piekļuvi juridiskajam atbalstam un uz tiesībām balstītai procedūrai, ko īsteno zinošs un spējīgs personāls *UNHCR* un Eiropas Savienības Patvēruma aģentūras uzraudzībā. Kā norādīts citur, Komiteja ar lielām bažām uztver Komisijas orientēšanos uz neatbilstīgu migrāciju un tā dēvēto brīvprātīgo vai piespiedu atgriešanu ([29]).

4.2.7. Turklāt būtu jāpanāk, lai tiktu ņemti vērā alternatīvi ieceļošanas iemesli, piemēram, ģimenes atkalapvienošanās.

4.2.8. EESK pauž bažas par migrantu un patvēruma meklētāju izmitināšanas aspektu, it īpaši viņu reģistrēšanās procesa laikā. Ir jāpanāk, lai dalībvalstis spētu uzņemt cilvēkus vispiemērotākajā un cieņpilnākajā veidā un lai viņi netiktu sistemātiski aizturēti. Nedrīkstētu pieļaut, ka masveidā tiek ierobežota attiecīgo personu pārvietošanās brīvība. Uzraudzības nolūkos piekļuve būtu jānodrošina pilsoniskajai sabiedrībai un humānās palīdzības organizācijām.

Briselē, 2022. gada 18. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

([28]) OV C 123, 9.4.2021., 15. lpp.
([29]) OV C 517, 22.12.2021., 86. lpp.